

ՀՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

Գ Ի Ր Ք Ա Ռ Ա Զ Ի Ն

- 4 Ինչպես ասացի, խոշորագույն ապստամբությունն սկըսվեց³⁵. Իսկ Հռոմում ներքին խռովություններ էին ծագել: Ուստի հրեաների ապստամբ (կուսակցությունը), որը այդ խռովությունների ժամանակ արգեն աճել էր քանակապես և հարստացել, առիթից օգտվելով ապստամբեց: Իբրև հետևանք Արևելքի խոշորագույն խռովության, ապստամբները հույս ունեին (ազատություն) նվաճելու, իսկ նրանց հակառակորդները վախենում էին այն կորցնելուց: Քանի որ հրեաները հուսով էին, որ Եփրատից այն կողմ բնակվող բոլոր իրենց ցեղակիցները կհարեն ապստամբությանը, մինչդեռ հռոմայեցիներին անհանգստացնում էին սահմանակից գալատները³⁶, իսկ կելտերը չէին խաղաղվում: Ներոնի մահից հետո ամեն ինչ խռովությամբ էր համակված, և շատերը առիթը պատեհ էին համարում գահը (գրավելու) համար, իսկ զինվորականությունը ձգտում էր փոփոխությունների, ավարձեռք բերելու նպատակով:
- 6 (Որոշեցի այդ մասին գրել) քանի որ հրեշավոր է տեսնել, թե այդպիսի դեպքերի նկատմամբ եղած ճշմարտությունը շեղվում է ճանապարհից, և որպեսզի պարթևներն ու բաբելոնացիները և հեռավոր Արաբիայում ապրողները և Եփրատից այն կողմ բնակվող մեր ցեղակից ադիաբենցիները իմ իսկ ջանասիրությամբ ճշմարտապես իմանան, թե որտեղից սկսվեց և ինչպիսի ընթացք և հետևանքներ ունեցավ պատերազմը, մինչդեռ այն հույներն ու հռոմայեցիները, որոնք չեն մասնակցել այդ արշավանքին, լսելով միայն կեղծիք ու հերյուրանքներ, անգիտակ են (իրական) դեպքերին:

* * *

- 115 Իսկ Ալեքսանդրան³⁷ (Արիստոբուլոսի գլխավորությամբ) ղորք ուղարկեց Դամասկոս այն պատճառով, որ Պտղոմեոսը³⁸ անդադար ճնշում էր քաղաքը, սակայն զորքը վերադարձավ
- 116 իր մոտ, առանց որևէ նշանակալից բան անելու: Մյուս կողմից հայոց թագավոր Տիգրանին, որը բանակել էր Պտղոմայիս քաղաքի առջև և պաշարել էր այնտեղ (փակված) Կլեոպատրային³⁹, դաշինքով ու նվերներով հեռացրեց: Իսկ Տիգրանը Լուկոլլոսի արշավանքների հետևանքով տանն սկսված անկարգությունների պատճառով վերացնում է պաշարումը և հասնում Հայաստան:

* * *

- 126 Պետրա քաղաքում Հյուրկանոսին⁴⁰ մատնելով Արետասի⁴¹ ձեռքը, չքմեղանքի բազում խոսքերով ու շլացնող բազում նվերներով (Անտիպատրոսը) համոզում է (Արետաս) թագավորին զորք գումարել և հրամանատարությունը հանձնել իրեն: Այն կազմված էր հինգ բյուր հետևակից և հեծյալներից, որին ղարողացավ գիմադրել Արիստոբուլոսը, այլ առաջին իսկ ընդհարման ժամանակ պարտվելով, փախավ Երուսաղեմ, որտեղ և հարձակվողները նրան շուտով գերի կվերցնեին, եթե հռոմեայեցի զորավար Սկավրոսը ժամանակին չհասներ ու ղվերացներ պաշարումը: Սրան Հայաստանից ուղարկել էր Սիրիա Պոմպեոս Մեծը, որն այդ ժամանակ պատերազմում էր Տիգրանի դեմ: Հասնելով Դամասկոս, որը դեռ նոր էր նվաճվել Մետելլոսի և Լուլիոսի կողմից, վերջիններից վերցրեց իշխանությունը և տեղեկանալով Հրեաստանում տիրող դրության մասին, շտապեց այնտեղ, խլելու այն, ինչ թվում էր նրան աստվածառաք պարգև⁴²:

* * *

- 138 Իսկ (Պոմպեոսը) ուղղակի հետապնդում էր (Անտիպատրոսին), ժամանակ շտալով պատրաստություններ տեսնելու, և նրա թափն առավել ուժեղացրեց Միհրդատի մահվան լուրը, որն ստացավ, երբ ինքը գտնվում էր Երիթրում⁴³, որտեղ առատորեն աճում են Հրեաստանի լավագույն արմավը և բալասանը:

- 175 Պարթևների դեմ արշավանքի պատրաստվող Գաբինիոսին⁴⁴ խանգարում է Պտղոմեոսը⁴⁵, որին վերադառնալով Եփրատից, տարավ Եգիպտոս և նորից վերականգնեց գահի վրա⁴⁶: Այդ արշավանքի ժամանակ նա ամբողջապես օգտվեց Հյուրկանոսի և Անտիպատրոսի մատուցած ծառայություններից: Դրամ և զենք, ցորեն և օժանդակ դորք տրամադրելուց բացի, Անտիպատրոսը համոզեց Պելուսիոնի սահմանամերձ մուտքը պահպանող հրեական կայազորին
- 176 թույլ տալ Գաբինիոսին անցնելու: Մյուս կողմից, Գաբինիոսի մեկնելուց հետո Սիրիան ապստամբել էր. ուստի և Արիստոբուլոսի որդի Ալեքսանդրը նորից ոտքի հանեց հրեաներին և խոշոր բանակ հավաքելով, ձեռնամուխ եղավ երկրում
- 177 գտնվող բոլոր հռոմայեցիներին կոտորելու գործին: Այս բոլոր անկարգությունների սլաճառով վախեցած Գաբինիոսը անհապաղ վերադարձավ Եգիպտոսից, ապստամբների մի մասի մոտ ուղարկելով Անտիպատրոսին, նրան համոզեց ետ կանգնել, սակայն Ալեքսանդրի հետ դեռևս մնաց երեք բյուրզորք, պատերազմի պատրաստ: Այսպիսով, դուրս եկան մարտի: Հրեաները դիմադրեցին Գաբինիոսին ու ճակատամարտ տալով Իտաբյուրիոն լեռան մոտ, մի բյուր մարդ կորցրին,
- 178 իսկ մնացածները փախուստի մատնվեցին: Եվ Գաբինիոսը Երուսաղեմ դալով, քաղաքի կառավարումը փոխեց Անտիպատրոսի խորհրդի համաձայն: Այնտեղից արշավելով, պատերազմում հաղթում է նաբաթեացիներին, և պարթև փախըստականներ Միհրդատին ու Օրսանեսին⁴⁷ գաղտնաբառ ազատելով, ետ ուղարկեց, մինչդեռ դինվորներին ասում էր, թե նրանց հաջողվել է փախչել:
- 179 Այդ ժամանակ նրան փոխարինեց Կրասսոսը⁴⁸, որը գալով ստանձնում է Սիրիայի (կառավարումը): Սա պարթևների դեմ արշավանքի կարիքները հոգալու համար հափշտակեց Երուսաղեմի տաճարում մնացած ամբողջ ոսկին, վերցնելով նաև այն երկու հազար տաղանդը, որին ձեռք չէր տվել Պոմպեոսը: Այնուհետև նա, անցնելով Եփրատը, թե՛ ինքը կործանվեց և թե՛ իր բանակը⁴⁹: Սակայն այդ մասին ժամանակը
- 180 չէ խոսելու: Կրասսոսի (մահից) հետո սլարթևներին, որոնք փորձեցին (Եփրատն) անցնելով ասպատակել Սիրիան, կասեցրեց Կասսիոսը⁵⁰, որն ապաստանել էր այդ պրովինցիա-

- յում: Այդ երկիրն ապահովելուց հետո, նա շտապեց արշավել Հրեաստանի վրա և Տարիքեա (քաղաքը) գրավելով, մոտ հրեք բյուր հրեաների գերեվարեց և սպանեց Պեյթուլաոսին, որը փորձում էր Արիստոբուլոսի ապստամբներին վերահավաքել: Այդ սպանության խորհրդատուն Անտիպատրոսն էր: Սա ամուսնացել էր Արաբիայի մեծատոհմիկներից մեկի աղջկա հետ, Կիպրոս անունով, որից ունեցավ չորս որդի. Փասայելոսին, հետագայում թագավոր դարձած Հերովդեսին, նաև Հովսեպոսին ու Փերորային և մի դուստր՝ Սալոմեին: Բոլոր վայրերի հզոր մարդկանց ծառայություններ մատուցելով և նվիրասովությունների միջոցով սիրաշահելով, իսկ բոլորից առավել Արաբիայի թագավորին, որին նա փեսայացել էր, այդ իսկ պատճառով էլ Արիստոբուլոսի դեմ պատերազմ ձեռնարկելիս, իր երեխաներին ուղարկել էր նրա մոտ պահպանության: Իսկ Կասսիոսը, դաշնագրի միջոցով Ալեքսանդրին հանգիստ մնալ պարտագրելուց հետո, վերադարձավ Եփրատ, արգելելու համար պարթևների անցումը: Այս դեպքերի մասին կիսոսենք ուրիշ տեղում⁵¹:

* * *

- 248 Իսկ երկու տարի հետո պարթևների սատրապ Բարզափրանեսը, արքայորդի Պակորոսի հետ, նվաճեց Սիրիան: Լյուսանիասը⁵², որը մինչ այդ ժառանգել էր իր մահացած հոր՝ Մեննայոսի որդի Պտղոմեոսի իշխանությունը, խոստանալով սատրապին հազար տաղանդ և հինգ հարյուր կին, համոզում է նրան դահր նորից հանձնել Անտիգոնոսին, իսկ Հյուրկանոսին գահընկեց անել: Այս առաջարկը լսելով, Պակորոսն ինքր առաջանում է ծովափով, իսկ Բարզափրանեսին կարգադրում է միջնաշխարհով արշավել: Առափնյա բնակիչներից տյուրոսցիները Պակորոսին չընդունեցին, մինչդեռ Պտղոմայիսի և Սիդոնի բնակիչներն ընդունեցին: Իսկ նա իրեն անվանակից արքունի տակառապետին հեծելազորի մի մասը հանձնելով, պատվիրեց արշավել Հրեաստան, ուսումնասիրել թշնամու դիրքերը և, ի պահանջել հարկին, օգնել Անտիգոնոսին⁵³:

* * *

- 253 Երբ վրա հասավ այն տոնը, որը կոչվում է պենտեկոստե⁵⁴, տաճարի⁵⁵ ամբողջ շրջակայքը, ինչպես նաև ամբողջ

- քաղաքը լցվել էր քորայից⁵⁶ եկած բազմությամբ, որի մեծ մասը սպառազինված էր: Փասայելոսը պահպանում էր պարիսպները, իսկ Հերովդեսը փոքրաթիվ զորքով՝ ապարանքը. և հարձակվելով քաղաքի արվարձանում գտնվող թշնամու անկազմակերպ ուժերի վրա, շատերին կոտորում է, մնացած թուրքին փախուստի մատնում, ոմանց փակում քաղաքում, ոմանց տաճարում, իսկ մյուսներին՝ արտաքաղաքային ճամբարում: Դրանից հետո Անտիգոնոսը խնդրում է որպես (խաղաղության) միջնորդ ներս թողնել Պակորոսին⁵⁷: Իսկ Փասայելոսը համոզվելով, հյուրընկալություն է կազմակերպում և քաղաքից ներս է ընդունում պարթևին հինգ հարյուր հեծյալներով, որն իբր ժամանել էր խռովությունը զսպելու նպատակով, սակայն իրականում Անտիգոնոսին օգնելու համար:
- 255 Որովհետև նա խորամանկորեն համոզեց Փասայելոսին, որպեսզի սա ուղևորվի Բարզափրանեսի մոտ, թշնամությունները դադարեցնելու համար բանակցություններ վարելու, թեև Հերովդեսը դիմադրում էր և խորհուրդ տալիս ոչնչացնել խարդախին և իրեն շմատնել խաբեությունների, քանի որ բարբարոսները բնականից անվստահելի են, սակայն նա մեկնեց, իր հետ վերցնելով Հյուրկանոսին: Եվ Պակորոսը, որպեսզի պակաս կասկածեն, Հերովդեսի մոտ թողեց այսպես կոչված ազատագունդ հեծյալներից⁵⁸ ոմանց, իսկ մյուսներին Փասայելոսի հետ դրեց որպես ուղեկից:
- 256 Ժամանելով Գալիլեա⁵⁹, նրանք տեսան, որ բնակիչներն ապստամբել էին ու սպառազինվել: Այնտեղ հանդիպեցին խիստ խորամանկ սատրապ (Բարզափրանեսին), որը սիրալիրությամբ քողի տակ թաքցնում էր իր նենգությունը: Նախապես նրանց նվերներ տալով, ծուղակ է լարում մեկնելիս:
- 257 Նրանց ձերբակալելու համար Մինչդեռ նրանք դավադրության մասին իմացան, երբ հասան առափնյա մի գյուղ, որը կոչվում էր Եկդիպոն, որովհետև այնտեղ լսեցին հազար տաղանդի խոստումը և այն, թե Անտիգոնոսը իրենց մոտ գտնվող կանանց մեծ մասին հինգ հարյուրի թվում խոստացել է պար-
- 258 գել պարթևներին, և թե բարբարոսների կողմից գիշերները նրանք միշտ պաշարվում էին, և թե նրանք վաղուց կձերբակալվեին, եթե (դավադիրները) չստանան նախապես Երուսաղեմում գտնվող Հերովդեսին ձեռք գցելու, որպեսզի վերջինս նրանց ձերբակալության մասին լսելով, ապահովության

միջոցներ չձեռնարկի: Այս բոլորն արդեն սոսկ խոսքեր չէին, քանի որ իրենք արդեն նկատում էին հեռվում նշանակված պահակներին:

- 259 Այսուհանդերձ, Փասայելոսը, թեպետև նրան համառորեն փախչել էր համոզում ոմն Օփելլիոս, որը դավադրության ամբողջ ծրագիրն իմացել էր այդ ժամանակի մեծատուն սիրիացի Սարամալլայից, որոշեց չլքել Հյուրկանոսին, այլ ընդհակառակը, գալով սատրապին դեմ հանդիման, նախատում էր նրան (կազմակերպված) դավադրության համար և հատկապես այն պատճառով, որ նա այդ ամենը արել էր հանուն փողի: Ուստի խոստացավ իր փրկության համար ավելին տալ,
- 260 քան Անտիգոնոսը կտար իր թագավորության համար: Այս բոլորից հետո պարթևը խորամանկորեն արդարանալով և երդումներով կասկածներն իր վրայից հեռացնելով, մեկնեց (արքայորդի) Պակորոսի մոտ: Անմիջապես հետո, այնտեղ մնացած պարթևները, ինչպես իրենց հրամայված էր անել, ձերբակալեցին Փասայելոսին և Հյուրկանոսին, որոնք անիծում էին նրանց, ցուցաբերած երդմնազանցության և անհավատարմության համար:

- 261 Նույն ժամանակ (այդ նպատակով) ուղարկված տակառապետը⁵⁰ դավեր էր նյութում Հերովդեսին ևս ձերբակալելու համար, իր ստացած հրահանգների համաձայն, խաբեության մեջ նրան պարիսպներից դուրս բերելու: Իսկ սա սկզբից ևեթ կասկածելով բարբարոսներին և հիմա էլ իմանալով, որ դավադրությունը բացահայտող իրեն ուղղված նամակներն ընկել են թշնամու ձեռքը, չէր ցանկանում դուրս գալ (պարիսպներից), թեև Պակորոսը ճարտար խոսքերով հավաստիացնում էր, թե նա պետք է ընդառաջ գա սուրհանդակներին, քանի որ նամակները չեն ընկել թշնամու ձեռքը և դրանք ոչ թե դավադրություն են բովանդակում, այլ Փասայելոսի ամբողջ

- 262 գործունեությունը: Սակայն (Հերովդեսն) արդեն ուրիշներից լսել էր իր եղբոր ձերբակալման մասին, և նրա մոտ է գալիս Հյուրկանոսի դուստր Մարիամեն, ամենախելամիտը կանանց մեջ, աղաչելով չգնալ ընդառաջ և իր անձը չվստահել արդեն բացահայտ (թշնամության մեջ) գործող բարբարոսների ձեռքը:

- 263 Ու քանի դեռ Պակորոսն ու նրա մերձավորները խորհուրդ էին անում, թե ինչպե՞ս գաղտնաբար կազմակերպեն դավադրությունը, քանի որ անհնար էր այդպիսի ուժեղ մար-

դուն բացահայտ (պայքարում) գերազանցել, Հերովդեսն իր մերձավորագույն բարեկամների հետ գիշերով, թշնամուց
 264 գաղտնի, հեռացավ Իդումեա⁶¹։ Պարթևներն իմանալով այդ, սկսեցին հետապնդել նրան։ Իսկ նա իր մորը և քույրերին և իր խոսեցյալ աղջկան նրա մոր և կրտսեր եղբոր հետ հրամայեց շարունակել իրենց ճանապարհը, մինչդեռ ինքը իր զինակիցների հետ կասեցնում էր բարբարոսներին։ Եվ յուրաքանչյուր ընդհարման ժամանակ շատերին սպանելով, հասավ Մասադա բերդը։

* * *

- 268 Իսկ պարթևները Երուսաղեմում կողոպուտի ետևից ընկնելով, ներխուժում էին փախստականների տները և արքունի պալատը, ձեռք չտալով միայն Հյուրկանոսի դրամին, որը երեք հարյուր տաղանդից ավելի չէր։ Մյուս վայրերում էլ նրանք իրենց ակնկալածից պակաս գտան։ Որովհետև Հերովդեսը վաղուց ի վեր կասկածելով բարբարոսներին անհավատարմության մեջ, իր գանձերից ամենաշքեղները նախապես փոխադրել էր Իդումեա. այդպես էին վարվել նաև իր
 269 մերձավորները։ Կողոպուտից հետո պարթևների ամբարտավանությունն այն աստիճանի հասավ, որ նրանք ամբողջ երկրում տարածեցին չհայտարարված պատերազմի արհավիրքները, գերեվարեցին Մարիսա քաղաքը, և Անտիոքոսին թագավոր հայտարարելը բավական չհամարելով, միաժամանակ պարտագրեցին Փասսյելոսին և Հյուրկանոսին Անտիոքոսի
 270 նոսի ձեռքը հանձնել շղթայակապ։ Ու երբ գանահարված Հյուրկանոսն ընկավ Անտիոքոսի ոտքերի առաջ, սա ատամներով պոկեց նրա ականջները, այն նպատակով, որ հետագայում եթե հանգստմանքները փոխվեն իսկ (և նա ազատ արձակվի), չկարողանա զբաղեցնել քահանայապետության (պաշտոնը), որովհետև, (ըստ օրենքի) ողջանդամները միայն կարող են քահանայապետ լինել։
 271 Իսկ համարձակ Փաստյելոսը (թագավորի) շարամտությունը կռահելով, գլուխը խփում է ժայռին, քանի որ զրկված էր ձեռքերից և դաշույնից։ Եվ նա իրեն դրսևորելով որպես Հերովդեսի հարազատ եղբայր, իսկ Հյուրկանոսին (ներկայացնելով) իբրև ամենից անտոհմիկ, մեռնում է քաջաբար, իր կործանումը դարձնելով իր իսկ կյանքի արարքներին արժանի։
 272 Նի։ Մեկ այլ զրույց ևս կա, որ իբր (Փաստյելոսը) բուժվում

էր իր այդ վերքից, իսկ բժիշկը, որին ուղարկել էր Անտիոք-
նոսը իբրև թե նրան բուժելու, վերքի վրա լցրել էր թունավոր
273 դեղեր և սպանել նրան: Եվ նա մահանում է այդպես: Իսկ
պարթևները, թեկուզ և հուսախաբւել էին իրենց համար ա-
ռավել ցանկալի կանանց որպես պարգև ստանալու հարցում,
Երուսաղեմում Անտիգոնոսին նստեցրին գահին, մինչդեռ
Հյուրկանոսին շղթայակապ գերի տարան Պարթյունեն (եր-
կիրը)⁶²:

* * *

288 Մինչ այդ հռոմայեցի զորավար Բենտիդիոսը, որն ու-
ղարկվել էր պարթևներին Սիրիայից դուրս վտարելու համար,
նրանց հետ միասին ժամանեց Հրեաստան, խոսքով Հովսե-
պոսին ու նրա մերձավորներին օգնելու, մինչդեռ գործնակա-
նում Անտիգոնոսից արժաթ պոկելու (նպատակով): Ուստի
289 Երուսաղեմին շատ մոտիկ բանակելուց հետո, երբ արդեն հա-
ղեցավ փողից, ինքը ետ վերադարձավ իր զորքերի մեծ մա-
սով, իսկ Սիլոնին զորքի մի մասի հետ թողեց այնտեղ, քանի
որ ամբողջ զորքը (իր հետ) տանելու դեպքում կբացահայտ-
վեր նրա շահադիտական հանցանքը: Իսկ Անտիգոնոսը դարձ-
յալ հույս դնելով պարթևների օգնության վրա, միաժամանակ
Սիլոնին ծառայում էր առաջվա նման (ինչպես Բենտիդիոսին),
որպեսզի սա ոչնչով իրեն չխանգարի նախքան իր ակնկալու-
թյունների (իրականացումը)⁶³:

* * *

320 Այս դեպքերի վրա Հերովդեսը զայրանալով, շտապեց
հարձակվել Մաքայրասի վրա որպես թշնամու, բայց սանձե-
լով իր զայրույթը, ուղևորվեց Անտոնիոսի մոտ⁶⁴, որպեսզի
մեղադրի նրա առաջ (Մաքայրասին) կատարած անօրեննու-
թյունների համար: Իսկ Մաքայրասը մտորելով իր հան-
ցանքների մասին, հետևեց (Հերովդես) թագավորին և բա-
321 զում խնդրանքով հաշտվեց նրա հետ: Հերովդեսն, այսու-
հանդերձ, չընդհատեց իր արշավը դեպի Անտոնիոսը: Լսած
լինելով, որ սա մեծ զորքով հարձակվել է Սամոսատայի
վրա⁶⁵, որը ամրացած քաղաք է Եփրատի մոտ, արագացրեց
իր ընթացքը, ժամանակը պատեհ համարելով իր քաջությու-
նը ցուցադրելու, առավել ևս Անտոնիոսին հաճոյանալու հա-
322 մար: Նրա ժամանումից հետո վերջացավ պաշարումը: Բար-

բարոսներին⁶⁶ շատերին նա սպանեց և մեծ քանակությամբ ավար ապահովեց, որով և Անտոնիոսը, որը նախապես ևս նրա առաքինությամբ հիանում էր, այժմ ավելի է հարգում նրան և հուսադրում գահակալման մասին, մինչդեռ Անտիոքոս թագավորը⁶⁷ ստիպված եղավ հանձնել Սամոսատը⁶⁸:

* * *

327 Սամոսատը նվաճելուց հետո Անտոնիոսը Սոսսիոսին Սիրիայի կառավարիչ նշանակելով, կարգադրեց նրան օգնել Հերովդեսին Անտիգոնոսի դեմ, իսկ ինքը մեկնեց գնաց Եգիպտոս: Սոսսիոսը առջևից երկու լեգեոն ուղարկեց Հրեաստան, Հերովդեսին օգնելու, իսկ ինքը իր մնացած ուժերով ընդհուպ հետևում էր⁶⁹:

* * *

363 Ոչ շատ ժամանակ անց Անտոնիոսը վերադարձավ Պարթիայից: Կլեոպատրայի համար որպես նվեր բերելով Տիգրանի որդի Արտաբազեսին, քանի որ դրամների և (պատերազմական) ամբողջ ավարի հետ միասին պարթևին նրան պարգևեց⁷⁰:

* * *

445 (Իսկ Հերովդեսի) որդիները ժառանգում են իրենց մոր զայրույթը և տեղեկանալով կատարված անօրեննությանը, իրենց հորը դիտում էին որպես թշնամի թե՛ նախկինում, երբ Հռոմում էին դաստիարակվում, առավել ևս հիմա, երբ վերադարձան Հրեաստան: Նրանց թշնամանքը աճում էր իրենց տա-

446 րիքի հետ: Ու քանի որ հասել էր նրանց ամուսնանալու ժամանակը, մեկը՝ Արիստոբուլոսը, ամուսնացավ իրենց մորը մեղադրող հորաքույր Սալոմեի դստեր, մյուսը՝ Ալեքսանդրը, Կապադոկիայի թագավոր Արքելաոսի⁷¹ դստեր հետ. ուստի

447 նրանց ատելությանը ավելացավ նաև համարձակ խոսելը: Նրանց հանդգնությունը պատեհ առիթ ընձեռեց զրպարտիչներին, և արդեն ոմանք ավելի բացահայտ էին թագավորի առաջ ակնարկում, թե երկու որդիները դավադրություն էին նյութում նրա դեմ, և թե Արքելաոսի փեսան, ապավինելով իր աներոջը, փախուստի էր պատրաստվում, որպեսզի հորը մեղադրի Կեսարի առաջ:

* * *

552 Քանզի Ալեքսանդրը Գլափյուրայից⁷² ուներ երկու որդի՝ Տիգրան⁷³ և Ալեքսանդր, իսկ Սալոմեի դուստր Բեռնիկեից

Արիստոբուլոսի ունեցած որդիներն էին՝ Հերովդես և Ագրիպ-
պաս և Արիստոբուլոս, իսկ դստրերը՝ Հերովդիաս և Մարիամմե:
Ալեքսանդրին սպանելուց հետո Հերովդեսը Գլափյուրային
իր օթիտի հետ միասին ետ ուղարկեց Կապադովկիա, իսկ
Արիստոբուլոսի այրուն ամուսնացրեց իր մորեղբայր Ան-
տիպատրոսի հետ:

Գ Ի Ր Ք Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

- 144 Կարծում եմ, հիշատակության արժանի է նաև (Ալեք-
սանդրի) կնոջ՝ Գլափյուրայի երազը, որը Կապադովկիայի
թագավոր Արքելաոսի դուստրն էր և առաջին կինը Ալեքսանդրի-
սա Արքելաոսի եղբայրն էր, որի մասին խոսել ենք, որդին
Հերովդես թագավորի, որի կողմից սպանվեց, ինչպես արդեն
ասել ենք:

* * *

- 221 Այս բոլորից հետո մահանում է նաև Քաղկիսի թագա-
վոր Հերովդեսը իր զարմուհի Բեռնիկեի հետ ունեցած ամուս-
նությունից թողնելով երկու որդի՝ Բեռնիկիանոսին և Հյուր-
կանոսին, իսկ նախորդ կնոջից, Մարիամմեից՝ Արիստոբու-
լոսին: Նրա մի ուրիշ եղբայրը (դարձյալ) Արիստոբուլոս (ա-
նունով) մահանում է որպես մասնավոր մարդ⁷⁴, թողնելով
- 222 Յոտապե անունով դուստր: Ուրեմն սրանք էին, ինչպես նախ-
կինում ասել եմ, Հերովդեսի որդի Արիստոբուլոսի զավակնե-
րը. իսկ Արիստոբուլոսը և Ալեքսանդրը Հերովդեսի որդիներն
էին՝ ծնված Մարիամմեից, որոնց սպանեց իրենց հայրը: Ծվ
Ալեքսանդրի սերունդը թագավորեց Մեծ Հայքում⁷⁵:

* * *

- 252 Այսպիսով, Փոքր Հայքի թագավորությունը (Ներոնը) տա-
լիս է Հերովդեսի որդի Արիստոբուլոսին, իսկ Ագրիպպասի⁷⁶
թագավորությանը ավելացնում է ևս չորս քաղաք՝ Արբելան,
Յուլիասը Պերեայում⁷⁷, Տարիքեան և Գալիլեայի Տիբերիասը
իրենց շրջաններով, իսկ Փելիքսին նշանակում է մնացյալ
Հրեաստանի պրոկուրատոր⁷⁸:

* * *

- 363 Որովհետև հռոմայեցիներին չէր բավարարում Եփրատի
սահմանն արևելքում, իստրոսը⁷⁹ հյուսիսում, հարավում մինչև

- անբնական վայրերը հետախուզված չի բխան և արևմուտքում Գաղեյրան⁸⁰, այլ նրանք օվկիանոսից այն կողմ փնտրեցին մի այլ աշխարհ ևս և իրենց զենքը տարան մինչև նախապես պատմությանն անհայտ բրիտանացիները: Ուրեմն ի՞նչ. դուք
- 364 գալլերից ավելի հարուստ եք, գերմաններից ավելի հզոր. հելլեններից ավելի խելամի՞տ, ավելի մեծաթի՞վ, քան աշխարհի բոլոր մյուս ժողովուրդները: Ի՞նչն է ձեզ հուսադրել
- 365 հռոմայեցիների դեմ ապստամբելու: Ստրկությունը ծանր է կասեք դուք: Ինչքա՞ն առավել (այն ձանր է) հելլենների համար, որոնք արևի տակ (ապրող) բոլոր մարդկանցից վեհագույն են իրենց ազնվականությամբ և բնակեցրել են այսքան ընդարձակ երկիր, ենթարկվում են հռոմայեցի (կառավարչի) վեց ձողիկներին⁸¹, նույնքան (ձողիկների ենթարկվում են) նաև մականդոնացիները, որոնք, առավել քան դուք, իրավունք
- 366 ունեն ազատություն վիճարկելու: Ապա ի՞նչ ասել Ասիայի հինգ հարյուր պոլիսների մասին: Մի՞թե նրանք, կայազոր չունենալով, չեն խոնարհվում մի միակ հեգեմոնի և հյուպատոսական ձողիկների առաջ: Ի՞նչ պիտի ասել հենիոքների և կոլխերի և Տավրիկյան ցեղերի մասին, Բոսփորում և Պոնտոսի շրջակայքում և Մեյոտիսի լճի⁸² մոտ ապրող ժողովուրդների մասին: Նրանք, որ նախկինում ոչ մի տիրակալի չէին ճանաչում նույնիսկ իրենց ցեղակիցներից, այժմ ենթարկվում են երեք հազար հոպլիտների և քառասուն երկար նավեր խաղաղության մեջ են պահում նախկինում աննավար-
- 368 կելի և վայրի ծովը: Իսկ ազատության համար ինչպիսի՞ պահանջներ կարող են ներկայացնել Բյութանիան ու Կապպադովկիան և պամփիլիական ազգը և լիկիացիներն ու կիլիկիացիները, որոնք (բոլորն էլ) առանց զենքի դիմելու, այժմ հարկ են վճարում:

* * *

- 379 Բայց ի՞նչ հարկ ավելին ասելու, երբ նույնիսկ պարթևները, բոլորից առավել ռազմունակ այդ ցեղը, այսքան շատ ազգերի տիրելով և այսքան մեծ զորք ունենալով հանդերձ, պատանդներ են ուղարկում հռոմայեցիների մոտ⁸³, և Արևելքի ազնվականությանը կարելի է հանդիպել Իտալիայում, խաղաղություն (պահպանելու) պատրվակով ծառայելիս:

388 Հետևաբար, անբնական տարածություններից ո՞ւմ կարող եք դուք դաշնակից վերցնել այս պատերազմում: Չէ՞ որ բնականացված երկրի⁸⁴ բոլոր մարդիկ հռոմայեցիներ են⁸⁵: Գուցե ձեզանից որևէ մեկը իր հույսերը տարածում է Եփրատից այն կողմ և պաշտպանություն է ակնկալում Ադիաբենեի մեր ցեղակիցներից⁸⁶: Բայց նրանք ևս որևէ անմիտ առիթով իրենց գլխին այդպիսի պատերազմ չեն փաթաթի, իսկ եթե նրանք ցանկանան իսկ, պարթև (թագավորը այդ) թույլ չի տա նրանց: Քանի որ նա մտածում է հռոմայեցիների հանդեպ զինադադարի պայմանները պահպանելու, և եթե նրա հպատակներից որևէ մեկը հռոմայեցիների դեմ արշավի, ապա նա այդ բանը կդիտի որպես դաշինքի խախտում:

Գ Ի Ր Ք Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Կ

- 460 Այդ ընթացքում ժամանում է Անտիոքոս Եպիփանեսը⁸⁷, բերելով իր հետ բացի մեծաթիվ այլ զորքից, նաև իր թիկնապահ գունդը, որը կոչվում էր «մակեդոնացիներ», բոլորը տարեկից, բարձրահասակ, ավելի քան երիտասարդ, սպառազինված ու մարզված մակեդոնական եղանակով, որի համար էլ ստացել էին իրենց այդ անվանումը, նրանց մեծ մասը այդ
- 461 ցեղի հետ առնչություն չունենալով հանդերձ: Քանի որ Հռոմին հպատակվող բոլոր թագավորներից Կոմմագենացին⁸⁸ ամենից առավել բարեբախտության հասավ, նախքան անհաջողություն ճաշակելը: Ու սա ևս ծերության ժամանակ հայտարարեց, թե ոչ ոքի մասին մահից առաջ չի կարելի ասել,
- 462 թե բախտավոր է⁸⁹: Այսուհանդերձ նա դեռևս բարգավաճում էր, երբ որդին ժամանելով, զարմացած ասում էր, թե ինչու հռոմայեցիները վարանում են գրոհել պարիսպները: Իսկ ինքը լինելով բնականից անվեհեր ռազմիկ, միաժամանակ այն-
- 463 քան հաղթանդամ էր, որ նրա խիզախումը հազվադեպ էր ձախողվում: Երբ Տիտոսը⁹⁰ ժպտալով «Կռիվն ընդհանուր է» ասաց, Անտիոքոսն առանց հապաղելու իր մակեդոնացիներ-
- 464 ըի հետ նետվեց դեպի պարիսպը: Մինչդեռ ինքը իր ուժով և հմտությամբ կարողանում էր պաշտպանվել հրեաների սլաքներից, նետահարելով նրանց, իր պատանի (թիկնապահները), բացի փոքր մի մասից, ջախջախվեցին, քանի որ տված խոս-

տումից ամաչելով, նրանք կռվում էին անվեհեր: Եվ, ի վերջո,
465 մեծ մասամբ վիրավորվելով, նահանջեցին, մտածելով, որ
նույնիսկ իսկական մակեդոնացիները, եթե հաղթեին, Ալեք-
սանդրի բախտը կունենային:

Գ Ի Ր Ք Յ Ո Թ Ե Ր Ո Ր Դ

- 17 Իսկ կայսրը պաշտոնատարների հետ երեք օր խրախ-
ճանք անելուց հետո, մնացած զորքերին արձակեց գնալու
որտեղ յուրաքանչյուրը ցանկանում էր, իսկ տասներորդ
գունդը թողեց որպես Երուսաղեմի կայազոր, այլևս այն շու-
ղարկելով Եփրատի (զորակայանը), որտեղ նախապես գտնու-
վում էր գունդը: Հիշելով նաև տասներկուերորդ գնդի մասին,
18 որը Կտեսիոսի հրամանատարության տակ հանձնվել էր հրեա-
ներին, այն ամբողջովին դուրս բերնց Սիրիայից, որովհետև
նրա զորակայանը նախապես Հռափուսենա (վայրում) էր⁹¹, և
ուղարկեց Մելիտենե կոչված (շրջանը)⁹², Եփրատի մոտ, Հա-
յաստանի և Կապադոկիայի սահմանի վրա:

* * *

- 41 Եվ պատահեց, որ այդ ժամանակները Անտիոքում⁹³
մնացած հրեաները (մեղադրվեցին) շարագործության մեջ և
գտնվում էին բնաջնջման սպառնալիքի տակ, (որովհետև)
անտիոքացիների քաղաքային համայնքը խիստ վրդովված էր
նրանց դեմ և՛ ներկայիս նրանց վրա բարդված զրպարտու-
թյունների, և՛ ոչ հեռավոր անցյալում կատարված մի շարք
42 դեպքերի կապակցությամբ, որոնց մասին անհրաժեշտ է հա-
մառոտակի պատմել, որպեսզի հետագա դեպքերի շարադրան-
քը դառնա հեշտ հասկանալի:
- 43 Հրեական ցեղը շատ է ցրված օյկումենեով⁹⁴ մեկ տեղա-
կան բնակչության շրջանում, բոլորից առավել խառնված են
Սիրիայում, (երկու երկրների) հարևանության պատճառով,
բայց նրանք հատկապես (կենտրոնացել են) Անտիոքում՝ մա-
սամբ քաղաքի մեծությամբ, բայց առավել ևս այն պատճա-
ռով, որ Անտիոքսին⁹⁵ հաջորդած թագավորները նրանց շնոր-
44 հեցին այնտեղ ապահով ապրելու (իրավունքը): Որովհետև
դեռևս Եպիփանես կոչեցյալ Անտիոքոսը⁹⁶ Երուսաղեմը գրա-
վելով, տաճարը կողոպտեց, իսկ նրանից հետո թագավորու-
թյունը ստացողները Անտիոքի հրեաներին վերադարձրին տա-
ճարին արված պղնձե բոլոր ընծաները, որպեսզի դրանք, զե-

տեղեն իրենց ժողովարանում, և նրանց շնորհեցին քաղաքային
45 գործերին մասնակցելու հեղինակներին հավասար իրավունք:
Քանի որ հետագայի թագավորները ևս նույն եղանակով շնոր-
հում էին (արտոնություններ)⁹⁷, հրեաների գաղութը քանա-
կով աճեց և սրբատեղին դարձավ շքեղ թե՛ կառուցումներով
և թե՛ նվիրատվություններով, մյուս կողմից՝ մեծ թվով հե-
46 լեններ հարում էին նրանց կրոնին և դրանով իսկ որոշ չափով
դառնում էին համայնակից: Ծիշտ այն ժամանակ, երբ պա-
տերազմը⁹⁸ ծագեց և Վեսպասիանոսը դեռ նոր էր ժամանել
Սիրիա, և երբ բոլորի ատելությունը հրեաների նկատմամբ
47 ուժեղանում էր, նրանց միջից ոմն Անտիոքոս, որը շատ էր
հարգված իր հոր պատճառով—սա Անտիոքի հրեական հա-
մայնքի ավագն էր⁹⁹—երբ անտիոքացիների դեմոսը ժողով
էր գումարում թատրոնում, ներս մտնելով մատնացույց է ա-
նում իր իսկ հորը և մյուս հրեաներին, ամբաստանելով վեր-
ջիններին այն բանի մեջ, թե իբր նպատակ են դրել գիշեր ժա-
մանակ ամբողջ քաղաքը հրկիզել: միաժամանակ նա անտիո-
քացիներին է հանձնում մի քանի օտար հրեաների, որպես
48 դավադրության մասնակիցների: Իսկ դեմոսն այս բոլորը
լսելուց հետո, չկարողանալով իր զայրույթը զսպել, պահան-
ջեց հանձնվածների համար իսկույն կրակ բերել և նույնհետայն
բոլորը կրակի մատնվեցին հենց թատրոնում: Այնուհետև ամ-
49 բոխը հարձակվեց հրեաների վրա, կարծելով, թե նրանց ան-
միջապես պատժելով կփրկեն իրենց հայրենիքը: Իսկ Անտիո-
50 քոսը ավելի էր բորբոքում նրանց զայրույթը, և մտածելով ա-
պացույց տալ իր հավատափոխության, ինչպես նաև այն
մասին, որ ինքը խորշում է հրեական բարքերից, տաճարում
հեղինակների օրենքով զոհաբերություններ կատարեց: Միաժա-
51 մանակ հորդորում էր, որպեսզի մնացած (հրեաներին) ևս
ստիպեն նույնն անելու, քանի որ դավադիրներն այդ բանն ա-
նել չցանկանալու դեպքում, իրենք իրենց կմերկացնեն: Ու
երբ անտիոքացիները այդ փորձությանը ձեռնարկեցին, ապա
52 քչերը հնազանդվեցին, իսկ (հնազանդվել) չկամեցողները
ոչնչացվեցին: Այնուհետև Անտիոքոսը հռոմայեցի կառավար-
չից (օգնական) գինվորներ ստանալով, դաժանորեն բռնացավ
իր համաքաղաքացիների վրա, արգելելով նրանց յոթերորդ
օրը հանգստանալ¹⁰⁰, և ստիպելով նրանց այդ օրն ամեն
53 գործ անել, ինչպես և մյուս օրերին: Նա հարկադրանքն այն-

քան ուժեղացրեց, որ շաբաթվա հանգստյան օրը վերացավ ոչ միայն Անտիոքում, այլև, այնտեղից սկսելով, կարճ ժամանակի ընթացքում այդ երևույթը տարածվեց մյուս քաղաքներում ևս:

- 54 Երբ այդպիսի դժբախտություններ էին պատահել Անտիոքում ապրող հրեաներին, նույն այդ ժամանակ նրանց վրա ընկավ մի երկրորդ աղետ, որի մասին պատմելու համար
- 55 մենք արեցինք վերոբերյալ նկարագրությունը: Քանզի պատահաբար հրո ճարակ դարձան քառակուսի հրապարակը և մատենատունը, և դիվանատունը, և ապարանքը¹⁰¹, և երբ մեծ դժվարությամբ հաջողվեց ամբողջ քաղաքով մեկ տարածվող
- 56 հրդեհը հանգցնել, Անտիոքոսը այդ արարքի համար մեղադրում էր հրեաներին: Իսկ անտիոքացիները, թեև նախկինում նրանց նկատմամբ ատելությամբ չունեին, կատարված դեպքի հետևանքով առաջացած խուճապին ենթարկվելով, նախընթաց եղելություններից հետո, արդեն հիմա առավել ևս հակված էին հավատալու Անտիոքոսի պատմածներին և պատկերելու, որ մենակ իրենք չեն եղել, որ իրենց իսկ աչքերով տեսել են հրեաներին քաղաքը հրդեհելիս: Ուստի և մոլեգնելով կատաղությամբ, բոլորը հարձակվեցին մեղադրվողների վրա, այնպես, որ իբրև դեսպան ուղարկված Գնայոս Կոլլեգասին հազիվ հաջողվեց նրանց թափել սանձահարել, թուլյալովություն պահանջելով դեպքերի մասին կայսեր հաղորդելու:
- 58 դա այն պատճառով, որ Վեսպասիանոսի կողմից արդեն որպես կառավարիչ Սիրիա ուղարկված Կեսենիոս Պետոսը¹⁰²
- 60 դեռևս տեղ չէր ժամանել: Այնուհետև ուշադիր հետաքննություն կատարելով, Կոլլեգասը բացահայտեց ճշմարտությունը, և (պարզվեց, որ) Անտիոքոսի կողմից մեղադրված հրեաներից
- 61 ոչ մեկը չէր մասնակցել արարքին, իսկ ամբողջ կատարվածը մի քանի շարագործ մարդկանց գործն է եղել, որոնք ենթադրում էին, որ եթե հրդեհեին հրապարակը և հանրային մատյանները¹⁰³, ապա կազատվեին իրենց բոլոր պարտքերից: Իսկ
- 62 հրեաները, որոնց գլխին կախված էին նման արհավիրքներ, առավել ևս տագնապով ու սարսափով սպասում էին դեպքերի հետագա ընթացքին:

* * *

- 100 Իսկ Անտիոքի ժողովուրդը¹⁰⁴ տեղեկանալով, որ Տիտոսը մոտենում է, ուրախությունից չէր կարողանում մնալ պա-

- 101 ընդհանրացնող ներքին, այլ շտապում էր նրան դիմավորելու: Իսկ
նրանք ընդհանրացնող եկան ավելի քան երեսուն ասպարեզ¹⁰⁵, ոչ
միայն տղամարդիկ, այլև կանանց բազմությունը երեխաների
102 հետ, որոնք դուրս էին հորդում քաղաքից: Ու երբ տեսան նրան
մոտենալիս, ճանապարհի երկու կողմը կանգնելով, իրենց աչ
(ձեռքը) պարզում էին նրա անունը կոչելով և (արտասանելով)
ամեն տեսակ փառաբանություններ, նրա հետ միասին վե-
103 րադարձան: Բայց նրանց բոլոր բացականչություններին ու-
ղեկցում էր հրեաներին վտարելու խնդրանքը: Իսկ Տիտոսը
104 ոչինչ չարտահայտելով, լուռ լսում էր բոլոր ասվածները: Սա-
կայն հրեաների սարսափը մեծ էր, քանի որ հայտնի չէր, թե
105 նա ի՞նչ է մտածում և ի՞նչ է ձեռնարկելու: Իսկ Տիտոսը Անտիո-
քում ևս չմնաց, այլ անմիջապես շարունակեց իր երթը դե-
պի Եփրատի վրա գտնվող Ջեզման¹⁰⁶, որտեղ և պարթևների թա-
գավոր Վոլոգեսոսի¹⁰⁷ կողմից (դեսպանություն) էր ժամանել,
հրեաների դեմ նրա տարած հաղթանակի առթիվ ոսկե պսակ բե-
106 ռելով: Այն ընդունելուց և արքայական (դեսպանության պատ-
վին) կոչումը տալուց հետո, այնտեղից վերադառնում է Ան-
107 տիոք: Անտիոքի (քաղաքային) խորհուրդը և համայնքը ջեր-
մագին խնդրած լինելով նրան այցելել իրենց թատրոնը, որտեղ
ամբողջ բազմությունը հավաքվել էր նրան դիմավորելու, նա
108 մարդասիրաբար ընդհանրեց (այդ խնդրանքին): Ու երբ
նրանք կրկին անգամ համառորեն պնդում էին և շարունակա-
բար խնդրում հրեաներին հեռացնել քաղաքից, նա խոհեմա-
109 բար պատասխան տվեց, ասելով. «Բայց հենց նրանց հայ-
րենիքը, որտեղ իբրև հրեաների նրանց պետք էր վտարել, ա-
վերված է, և ուրիշ ոչ մի երկիր չի ընդունի նրանց»: Երբ
110 իրենց առաջին խնդրանքը մերժվեց, անտիոքացիները դի-
մեցին երկրորդին, խնդրելով, որպեսզի նա վերացնի պղնձե
տախտակները, որոնց վրա արձանագրված էին հրեաներին
111 (շնորհված) իրավունքները: Այս հարցում ևս Տիտոսը նրանց
չպաշտպանեց, այլ Անտիոքի հրեաների իրավական վիճակը
երկրում թողնելով նույնը, ինչպես նախկինում էր, ինքը մեկ-
նեց Եգիպտոս:

* * *

- 219 Երբ արդեն Վեսպասիանոսի իշխանության գլուխ գտնվե-
լու շորրորդ տարին էր, պատահեց, որ Կոմմագենեի թագավոր

- Անտիոքոսը իր ամբողջ ընտանիքով հանդերձ մեծ դժբախտությունների մեջ ընկավ հետևյալ պայմաններում: Կեսենիոս
- 220 Պետոսը, որն այդ ժամանակ Սիրիայի կառավարիչն էր, արդյոք ճշմարտությունն էր հաղորդում, թե՞ Անտիոքոսի նկատմամբ թշնամանք ուներ—երբեք պարզորեն չի հաստատվել—
- 221 նամակներ է ուղարկում կայսրին՝ հայտնելով, որ Անտիոքոսը իր Եպիփանես որդու հետ որոշել են ապստամբել հռոմայեցիների դեմ և սլարթևների թագավորի հետ դաշինք հաստատել: Հետևաբար պետք է նրանց կանխել, որպեսզի չկարողանան դժվարություններ հարուցել և հռոմեական ամբողջ տերությունը պատերազմով խռովել: Իսկ կայսրը, երբ տեղեկությունը հասավ իրեն, չէր կարող այն անտեսել, քանի որ այս թագավորների փոխադարձ մերձեցումը բանը դարձնում էր ավելի լուրջ ուշադրության արժանի: Որովհետև Սամոսատը, Կոմմագենեի խոշորագույն քաղաքը, գտնվում էր Եփրատի վրա, այնպես որ պարթևների համար, եթե նրանք այդպիսի մտադրություն ունեին, կապահովեր հեշտ անցում և վստահելի հանգրվան: Այսպիսով, Պետոսը վստահված լինելով և իշխանություն ստանալով գործել այնպես, ինչպես իրեն օգտավետ էր թվում, չհապաղեց, այլ հանկարծակի, քանի դեռ Անտիոքոսը և (նրա) մերձավորները ոչինչ չէին կասկածում, ներխուժեց Կոմմագենե, առաջնորդելով վեցերորդ լեգեոնը, ինչպես նաև մի քանի կոհորտա և հեծյալ գունդ: Նրա հետ դաշնակցել էին նաև Քաղկիդիկեի թագավոր Արիստոբուլոսը¹⁰⁸ և Եմեսայի թագավոր Սոեմոսը¹⁰⁹. ուստի և նրանց ներխուժումը կատարվեց առանց դիմադրության հանդիպելու, քանի որ ոչ ոք այդ վայրերում ապրողներից չէր կամենում
- 228 նրանց դեմ զենք բարձրացնել: Իսկ Անտիոքոսը, երբ անակնկալ կերպով այդ լուրը հասավ իրեն, հռոմայեցիների դեմ պատերազմելու ոչ մի խորհուրդ չունեցավ, այլ որոշեց ամբողջ թագավորությունը, ինչպես որ կա, լքել և իր կնոջ ու որդիների հետ կառթով հեռանալ, նպատակ ունենալով դրանով իսկ իր վրա բարդված մեղադրանքից հռոմայեցիների առաջ
- 229 մաքուր երևալ: Եվ քաղաքից հարյուր քսան ասպարեզ առաջ ընթանալով դեպի դաշտը, այնտեղ էլ իջևանեց:
- 230 Եվ Պետոսը իր զորքերի մի մասն ուղարկում է Սամոսատա և նրանց միջոցով նվաճում քաղաքը, մինչդեռ ինքը մյուս

- 231 մասով արշավում է Անտիոքոսին հետապնդելու համար: Մինչ-
դեռ թագավորն այս պայմաններում ևս հռոմայեցիների դեմ
պատերազմական որևէ գործողության ձեռնամուխ չեղավ, այլ
իր բախտը ողբալով, համբերությամբ սպասում էր դեպքերի
232 (ընթացքին): Բայց նրա երիտասարդ և ռազմական արվեստին
գիտակ, արտակարգ մարմնական ուժի տեր որդիների համար
հեշտ չէր առանց մարտի ընդունել վերահաս աղետը. ուստի
և Եպիփանեսը և Կալլինիկոսը ուժի դիմեցին: Տեղի ունեցած
233 բուռն ճակատամարտի ժամանակ, որը տևեց ամբողջ օրը,
նրանք աչքի ընկնող քաջություն ցուցաբերեցին, և նրանց զո-
րությունը բոլորովին չէր նվազել, երբ վրա հասած գիշերը
ցրեց նրանց: Իսկ Անտիոքոսին, այդ ճակատամարտի այդ-
234 պիսի (հաջող) ելքից հետո ևս, թվում էր, թե չի կարելի մնալ,
ուստի և վերցնելով իր կնոջը և դուստրերին, նրանց հետ վա-
խավ Կիլիկիա և իր այդ արարքով իսկ իր զինվորների (մար-
235 տական) ոգին ջլատեց: Եվ քանի որ նա (կայսրության) ձեռ-
քը մատնեց իր իսկ թագավորությունը, նրանք ապստամբե-
ցին և անցան հռոմայեցիների կողմը. նրանց մոտ ականառու
236 էր հուսահատությունը: Ուստի Եպիփանեսը և նրա զինակից-
ները նախքան դաշնակիցների կողմից վերջնականապես լք-
վելը, անհրաժեշտ համարեցին փախուստի դիմելով իրենց
(անձը) փրկել թշնամուց, և տասը հեծյալ հավաքվելով երկու
237 եղբայրների հետ անցնում են Եփրատը, այնտեղից էլ նրանք
առանց արգելքի պարթևների թագավոր Վոլոգեսեսի մոտ
հասնելով, արհամարհանքի չհանդիպեցին իբրև փախստա-
կաններ, այլ, իրենց նախկին բարեկեցությունը պահելով
ամեն տեսակ պատվի արժանացան:
- 238 Իսկ Անտիոքոսին, երբ սա հասավ Կիլիկիայի Տարսոս
(քաղաքը), ցենտուրիոնը ձերբակալելով ուղարկեց Պետոսի
239 մոտ, որը նրան շղթայակապ ուղարկեց Հռոմ: Վեսպասիանոսը
չսպասեց որ թագավորը բերվի իր առաջ, այլ նախամեծար
համարեց հին բարեկամությունը գնահատելով առավել մե-
ծարման արժանանալ, քան պատերազմի պատրվակով անխնա
240 զայրույթ պահել իր մեջ: Ուստի և նա, երբ (թագավորը) դեռևս
ճանապարհին էր, կարգադրում է ազատել նրան կապանքնե-
րից և կանխում նրա ժամանումը Հռոմ, (թույլատրում) ժամա-
նակավորապես ապրել Հակեդեմոնիայում, միաժամանակ պար-

գևում նրան մեծաքանակ դրամական եկամուտ, որպեսզի նա
կարողանա ապրել ոչ միայն առատության մեջ, այլև արքայա-
241 վայել: Եպիփանեսն ու յուրայինները, որոնք նախկինում սաս-
տիկ երկյուղել էին իրենց հոր համար, հոգեպես հանգստացան
մեծ և ծանր հոգսերից: Միաժամանակ նրանք ևս հուսով էին, որ
կկարողանան կայսեր հետ հաշտվել նրա մոտ իրենց օգտին բա-
նակցություններ վարելու նպատակով Վոլոգեսեսի ուղարկած
դեսպանության միջոցով: Որովհետև նրանք, նույնիսկ բաբե-
բախտության մեջ գտնվելով, չէին ցանկանում ապրել հռոմեա-
կան կայսրության (սահմաններից) դուրս: Իսկ երբ կայսրը
243 մեծահոգաբար նրանց թուլլտվություն (շնորհեց), ժամանե-
ցին Հռոմ, և երբ իրենց հայրը ևս իսկույն եկավ Լակեդեմո-
նիայից, ամեն տեսակ հարգանքի արժանանալով, մնացին
այնտեղ:

244 Իսկ թե ալանաց ազգը, որը բնակեցրել է Տանայիս գետի¹¹⁰
և Մեոտիս լճի շրջակայքը, սկյութացիներ են, մենք հայտնել
245 ենք դեռ նախապես մեկ այլ տեղ¹¹¹: Ահա նրանք այդ ժամա-
նակները նպատակ ունենալով արշավել Մեդիա և նրանից ա-
վելի այն կողմ ընկած այլ վայրեր ավարառության համար,
համաձայնության են գալիս հյուրկանների թագավորի հետ,
որը տերն էր այն անցուղու, որ Ալեքսանդր (Մակեդոնացի)
246 թագավորը փակել էր երկաթյա ամուր դարպասներով¹¹²: Ու-
քանի որ այդ մուտքը նրանց տրամադրեց, ապա նրանք հոծ
բազմությամբ հարձակվեցին մեդացիների վրա, որոնք ոչինչ
չէին կասկածում, և ավարի մատնեցին բազմամարդ և ամեն
տեսակ անասուններով հարուստ՝ երկիրը, իսկ ոչ ոք չհամար-
247 ձակվեց նրանց դիմադրել: Որովհետև այդ երկրում թագավո-
րող Պակորոսը¹¹³ սարսափահար ապաստանել էր դժվարամա-
տույց վայրեր, մնացած ամեն ինչը նրանց զիջելով, նրանցից
կարողացավ հաղիվ իր կնոջն ու հարճերին, որոնք գերի էին
248 ընկել, հարյուր տաղանդ (փրկագին) վճարելով աղատել: Շատ
հեշտությամբ և առանց մարտի կողոպուտի ենթարկեցին եր-
կիրը մինչև Հայաստան ու վերադարձան ամեն ինչ թալանե-
249 լով: Իսկ (Հայաստանում) թագավորում էր Տիրիդատեսը, որը
ռազմերթի ելնելով նրանց դեմ, ճակատամարտ տվեց, բայց
քիչ էր մնացել, որ կռվի ընթացքում նրանց ձեռքը գերի ընկ-
250 ներ կենդանի: Որովհետև (ալաններից) մեկը հեռվից պարան

ձգեց նրա վրա և նրան արդեն կբռներ, եթե (Տիրիդատեսին)
չհաջողվեր իր սրով իսկույն կտրել պարանր և անհապաղ ճո-
251 ղոպրել: Մինչդեռ ականները այդ կռվի (ելքից) ավելի ևս գա-
զազած, երկիրը թալանեցին և երկու թագավորություններից
էլ մարդկանց մեծ բազմություն և ուրիշ շատ ավար տանելով,
նորից վերադարձան իրենց երկիրը¹¹⁴: